

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

52

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת בהר תשע"ב

"שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה", וכמו להבדיל אדם שקורא סיפור מעניין, שהוא מרותק ואינו שומע מה שמדברים אליו, ולימוד התורה הוא יותר מזה, אם לומדים בצורה טובה.

וזהו שמצינו בגמרא (תענית כ, ב) ששאלו את רב אדא בר אבהו במה הארכת ימים, ואמר כי מעולם לא הרהר בדברי תורה במבואות המטונפות, וצריך להבין מה הדרגה והניסיון בזה, ומדוע קיבל שכר מיוחד על כך: ויש לפרש כי אצל רב אדא בר אבהו המחשבה הייתה תפוסה כל הזמן בתורה, והיה זה ניסיון גדול עבורו שלא להרהר בדברי תורה, כי מחשבתו הייתה נמשכת ממילא להרהר בדברי תורה, ומרוב מתיקות התורה קשה להפסיק לחשוב בזה.

וכמו שאמרו (עירובין נד, ב) על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי, והיינו שמרוב שקיעתו בתורה לא הרגיש כלל ששכח את בגדו בשוק העליון, ולא היה זה מחמת בלבול ופיזור הדעת, אלא מפני שלימוד התורה מרתק ומושך כל כך עד ששכח מכל הגשמיות, ולא הרגיש כלום בשעת עסק התורה.

נמצא כי מה שהקב"ה דורש מהאדם הוא שיעסוק בתורה ויהיה מאושר, זוהי דרישה כל כך נעימה, ועבודת המלך הקב"ה היא עבודה מעניינת מרתקת ומושכת, שאין זה עול בכלל, ומה שקראו לזה "עול תורה", היינו מפני שבתחילה זה קשה וצריכים להתאמץ, אבל לאחר שמתרגלים כבר אין זה קשה ומקבלים טעם ומתיקות בתורה. ואמנם צריכים סייעתא דשמיא לזה, ובזכות עמל התורה זוכים לסייעתא דשמיא להרגיש את ערבות ונעימות התורה.

ונשאלתי פעם כי אם אדם לומד בצורה שמעניינת ומושכת, לכאורה אין כאן עמלה של תורה, שהרי אין בזה מאמץ מיוחד, והוא שמח ומתענג בלימודו, ונהנה ממה שהוא לומד, וכי כך מקיימים עמלה של תורה? אבל באמת עניין עמלה של תורה הוא לנצל את הזמן בשלמות, וללמוד ברציפות ללא הפסק, עם ריכוז המחשבה בדברי תורה, אך האופן בזה הוא לכל אחד לפי כוחו ולפי טבעו, לא בצורה קשה אלא בצורה שמעניינת ומושכת את הלב.

והנוגע למעשה, ישנם ימי שישי ושבתי, שהיצר הרע שולט בימים אלו, ויש בהם רפיון מתלמוד תורה, ואמנם לא כולם כך, ויש כאלה שאין אצלם רפיון מתורה, והדבקות בתורה נמשכת ללא הפסק גם בימי שישי ושבתי, וכפי שידוע לי על חיידר אחד שהיה שם מלמד שידע לתת לתלמידים טעם ומתיקות בלימוד, והילדים היו לומדים שמונה עשרה שעות במהלך ימי שישי ושבתי, ועדיין נשאר להם מספיק זמן לכל שאר צרכי השבת.

אבל יש כאלה שאינם מנצלים את הזמן בימי שישי ושבתי, וכאילו שאין איסור ביטול תורה בימים אלו, וצריכים לדעת כי אין זמן של פטור מתלמוד תורה [ולגבי תשעה באב דנו הפוסקים אם יש בו פטור מתלמוד תורה, ורק שיש היתר ללמוד דברים המותרים, או שגם בתשעה באב יש חיוב תלמוד תורה, ורק איסור ללמוד דברים המשמחים] וטעות היא לחשוב שיש פטור מתורה בימי שישי ושבתי.

ואמנם ודאי צריכים לקיים כבוד שבת ועונג שבת, וצריכים לקיים סעודת שבת עם זמירות, שיש בזמירות עבודה שבלב, וגם מקיימים בזה "זכור את יום השבת לקדשו" - שזהו קידוש היום בדברים, אבל מלבד כל ענייני השבת יש גם חיוב תלמוד תורה, ורבים טועים בזה.

הרמ"א בסעיף הראשון בשולחן ערוך אורח חיים מביא מדברי הרמב"ם במורה נבוכים "שיויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים". מהו עניין שיויתי השם? שם אדנות פירושו אדון הכל, ושם הוי"ה פירושו היה הווה והיה. אדם צריך לדעת שיש מציאות אחת שהקב"ה הוא אדון הכל, ואנחנו כולנו עבדיו, וחייבים לקיים את רצונו ית' בשלמות.

וכמו עבד שמשועבד לעבוד את האדון יומם ולילה, אין שום רגע שהעבד פטור מחיובי העבדות, כמו כן כל אחד ואחד חייב לקיים בכל כוחו את מה שהקב"ה דורש ממנו, והקב"ה דורש מן האדם לפי כוחו, לא את מה שאינו יכול לעשות, וחייבים אנו לפרוע את השעבוד ולקיים את דרישתו, והקב"ה אינו רק אדון כי אם מלך העולם, ומי שאינו מקיים את רצונו הרי הוא גם מורד במלכות.

ולזה נתכוון הרמב"ם שהביא הרמ"א בכותבו "שיויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים", והיינו כי אדם צריך לדעת שהוא עבד ויש לו אדון, ואינו סתם עבד אלא עבד של מלך, והמלך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכל רגע ורגע צריך לדעת מה המלך רוצה ממנו, ואם אינו מקיים את ציווי המלך הרי הוא מורד במלכות שזה דבר חמור מאד.

מהו הדבר הראשון שהקב"ה דורש מן האדם? מהו הדבר התמידי שחייבים בזה כל הזמן? - עסק התורה. שנינו בריש מסכת פאה כי תלמוד תורה הוא מן הדברים שאין להם שיעור, והיינו שאין שיעור לחיוב, וגם אין שיעור לשכר, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות שם, שיש תוספת שכר עבור כל מה שאדם מוסיף בלימוד התורה, וככל שילמד יותר תורה יקבל יותר שכר.

ושכר תלמוד תורה הוא פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, והיינו לא סתם פירות בעולם הזה של אכילה ושתייה מנוחה ושינה, שירגיש הרגשה טובה בעולם הזה כמו בעל חי, אלא פירות מעין הקרן, ומאחר שהקרן קיימת לו לעולם הבא, גם הפירות הם פירות כאלה של מעין עולם הבא, והעולם הבא הוא תענוג כזה שאין לנו מושג מהו, וכמו שנאמר (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים וזלתך יעשה למחכה לו".

ומצינו שיש גם בעולם הזה תענוגים שהם מעין העולם הבא, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות נז, ב) כי שבת היא מעין העולם הבא, ויש אנשים שמרגישים את הנשמה היתירה בשבת, וכמו שהביא מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל במכתב מאליהו (ח"א עמ' 72) בשם רבו "כי אם לא ירגיש האדם בעצמו קדושה יתירה ביום השבת, זה לאות כי אין בו אותה הנשמה היתירה", וגם הפנים משתנות בשבת כמו שהביאו התוספות בכתובות (ז, ב) מדברי המדרש כי בשבת פנים חדשות באו לכאן, והיינו מפני שהפנימיות משתנה.

וכך גם בתלמוד תורה שאדם אוכל פירות בעולם הזה, אין אלו פירות של גשמיות כאכילה ושתייה, אלא תענוג נפשי רוחני שאין כמוהו, וכמו ששינוי בפרקי אבות (ו, ד) פת במלח תאכל וכי' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, והיינו אפילו שיש לאדם רק לחם לאכול ובגד ללבוש בצמצום כדי להתקיים, אם הוא עוסק בתורה הרי הוא מאושר, ואינו מרגיש כלל את הקשיים.

וידוע שיש אנשים שבשעת עסק התורה שוכחים מהכל, ואינם מרגישים כלל שהם רעבים, כי מתיקות התורה מושכת כל כך עד שקשה להפסיק, וכפי שהבאנו מדברי האור החיים (דברים כו, יא)

הבה נתחזק כולנו בזה, להבין שאין אנו עושים טובה לאף אחד במה שלומדים בימי שישי ושבתי, שגם ימים אלו הם זמן של תורה וחייבים במצות תלמוד תורה, ויש מספיק זמן לעשות את כל צרכי השבת, יש כאלה שלומדים ביום שישי כל הבוקר עד תפילת מנחה, ולאחר מכן פונים לעסוק בצרכי שבת כפי הצורך, ושוב חוזרים ללמוד עד כניסת השבת, ומקבלים את השבת מתוך דברי תורה.

וראוי לכל אחד לעשות בכל השבוע סדר יום קבוע ומסודר, שאם יש לאדם סדר קבוע אינו צריך לחשוב בכל רגע מה לעשות, וכבר מסודר ומתוכנן אצלו מה צריך לעשות באותו הזמן. ואמנם צריך לדעת שהכל תלוי בסייעתא דשמיא, כי אם אדם חושב שיכול בכוחו ועוצם ידו אינו מצליח, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין כו, ב) מחשבה מועלת ואפילו לדברי תורה, ורק כשזוכר שהכל תלוי בסייעתא דשמיא, מסייעים לו מן השמים להצליח בתכניתו.

ולפעמים יש לאדם שאיפות שמזיקות מאד, וכפי שראיתי רבים שיש להם שאיפה להגיע להישג מיוחד בתורה, דרגה בהבנה או כמות ידיעות, ועושים תכניות כיצד להגיע לזה, ואם אינם מצליחים הם נשברים ומתייאשים. אך באמת צריך לדעת כי בתורה אין חיוב של הישגים, מפני שאין זה תלוי ביד האדם כי אם בידי שמים, וכבר אמרו חז"ל (אבות ב, טו) לא עליך המלאכה לגמור, ועיקר המצוה היא כפי שאנו מזכירים בברכות התורה – "לעסוק בדברי תורה".

והנה רבים רוצים לדעת כיצד אפשר לקבל טעם בלימוד, ונוגע גם לחינוך תלמידים, שרבים באים ושואלים כיצד לתת לתלמידים טעם בלימוד, שיבואו עם חשק ללמוד, וירצו ללמוד ויקשיבו לשיעורים. העצה לזה פשוטה מאד, ללמד באופן קל ומובן, כי אדם נהנה ממה שהוא מבין בקלות, ועל ידי שהדברים פשוטים ומובנים, מקבלים טעם בזה, ומתחשק לשמוע עוד ידיעות, כי לכל אחד יש טבע של סקרנות ורוצה לדעת הרבה ידיעות, וכששומע ידיעה שהוא מבין אותה ממילא הוא רוצה לשמוע ולדעת עוד.

ולכן מי שרוצה לקבל טעם בלימוד, העצה לזה היא ללמוד כפי מה שהוא מבין, ולא להתאמץ יותר מכוחותיו, ומה שאינו מבין בפעם הראשונה יוכל להבין בפעם השנייה, ואמנם אם הוא רואה שאם יתאמץ יבין, אם זה לא בכפייה והוא נהנה מזה יכול לעשות כן, אבל כדאי לדעת כי בדרך כלל גם מה שקשה להבין בפעם הראשונה, מתברר בקלות בחזרה בפעם השנייה או השלישית.

ומעשה שהיה לפני שנים רבות בשני בחורים שלמדו בחברותא, והיו ניגשים אלי בסדר שני לשאול בפשט הגמרא, ולא תמיד ידעתי מה לענות להם, והייתי מייפץ להם שימשיכו ללמוד הלאה, ולמחרת יחזרו שוב על מה שלמדו היום, ויראו כי הדברים יתבררו בחזרה, והם שמעו לזה והמשיכו הלאה, ולמחרת חזרו על הסוגיא, וראו כי אכן בחזרה מתיישבים להם כל השאלות בקלות, והחליטו לעשות ככה תמיד, ולחזור בכל יום על מה שלמדו אתמול, וכך במשך תקופה ארוכה לא באו לשאול שאלות, כי הכל התברר להם בחזרה.

ולאחר זמן ממושך הגיעו פעם אחת כשלמדו מסכת נדרים ואמרו שלא הבינו את דברי הר"ן בדף מ"ז עמוד ב', ושאלתי אותם בפליאה, הרי אתם לומדים כל דבר פעמיים, ומה קרה שבאתם לשאול? והשיבו כי את הר"ן הזה כבר למדו פעמיים ועדיין לא הצליחו להבין את דבריו, ועיינתי בדברי הר"ן וראיתי כי העניין מסובך וגם אני איני מבין כוונתו, ואמרתי להם כי בינתיים ימשיכו הלאה ולמחרת יחזרו פעם שלישית, ויודיעו לי אם נתיישבו להם דברי הר"ן, ובאו למחרת ואמרו כי דברי הר"ן מובנים מאד.

והטעם בזה מפני שכל חזרה מוסיפה בהירות, וכשלומדים בפעם ראשונה קולטים רק חלק מן הדברים, כי המוח מתעיף ואינו יכול לקלוט עוד באותו היום, ולמחרת מתחילים שוב מתחילת העניין, וכיון שחלק מהפרטים כבר ידוע, מבינים בנקל את שאר הפרטים, ויש גם סוגיות קשות עם הרבה חשבונות ופרטים, שצריכים לחזור פעם שלישית כדי להבין את שאר הפרטים.

ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שאמר פעם בפתיחת הזמן כי ארבע פעמים הראשונות של הלימוד אינם בגדר חזרה אלא הבנה, ובאמת מצינו בגמרא (עירובין נד, ב) שמושה רבינו היה שונה פרקו

ארבעה פעמים, ורק בפעם הרביעית אמר לציבור, והמהרש"א שם הביא מדברי המדרש (שמות רבה מ, א) שגם משה רבינו למד מפי הגבורה ארבעה פעמים, שנאמר אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ואחר כך ויאמר לאדם.

וידוע על הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שכשהיה צריך לומר שיעור, היה קודם מכין ארבע פעמים את הגמרא עם פירש"י ותוספות, ורק לאחר מכן אמר את השיעור, ומה שנדפס בספר 'קובץ שיעורים' – אלו הם הדברים שהיה מוסיף בשיעוריו היומיים.

זוהי דרך הלימוד שאפשר להספיק הרבה עם חזרות, וגם האיכות היא יותר טובה והדברים מובנים יותר, וגם זוכרים היטב את מה שלומדים, מפני שקשה לזכור את מה שקשה להבין, אבל מה שמבינים בפשטות ובקלות יותר נהנים מזה, וממילא יותר קל לזכור, כי אדם זוכר את מה שמעניין ומושך את הלב.

וכבר הקדמנו כי המצוה היא "לעסוק בדברי תורה", אבל ההישגים וההצלחה בתורה אינם מחובת האדם, וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) כי השכר שאדם מקבל עבור קיום המצוות, אין זה עבור התוצאה וקיום המצוה בפועל, מפני שהתוצאה אינה תלויה בידו כי אם בידי שמים, וכל השכר הוא עבור הבחירה וההשתדלות, והיינו עבור מה שהוא בוחר ורוצה לעשות את המצוה, וההשתדלות שהוא מתאמץ ומשתדל כפי יכולתו לקיים את המצוה.

וכשאדם משתדל בכל כוחו לקיים את המצוה, ולבסוף נאנס ולא עלה בידו לקיים את המצוה, כגון אם החליט לקנות אתרוג לחג הסוכות, והשתדל וחיפש וקנה אתרוג כשר, וכשהגיע זמן הברכה נגב ממנו האתרוג, וכעת אין בידו אתרוג אחר לברך עליו, יש לו השכר כאילו קיים את המצוה, וכמו שאמרו (קידושין מ, א) אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.

והבאנו מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, קנו) כי חיבר ספר 'שער התורה' למען יספדו הלבבות לתורה, והוסיף וכתב שם 'ואשר אין כוח בהם ללמוד יידעו הדר כבוד עסק התורה ויזכו בידיעתו ולא תאבד נפשם מן העולם הבא', והיינו מפני שמי שיודע את חשיבות ומעלת התורה, בוודאי הוא רוצה ללמוד תורה, ומשתדל בכל כוחו בזה, וכשאינו לומד תורה זהו רק מפני שהוא אנוס ואינו יכול ללמוד, ולכן מקבל שכר עבור ידיעת חשיבות התורה, וכמו שאמרו שאם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה הרי זה כאילו עשה.

ושמעתי פעם מאדם גדול שהיה נוסע לחוץ לארץ לאסוף תרומות ליישיבתו, וסיפר שהיו אנשים רחוקים מתורה שלא הייתה להם אהבת תורה, אבל היו תורמים מתוך רחמנות ואהבת חסד, ולאחר שתרמו קיבלו אהבת תורה, והתחילו לתרום גם מתוך אהבת תורה ולא רק מאהבת חסד, והסיבה לזה מפני שאדם התורם לתורה הרי הוא גורם שילמדו תורה, וכל התורה שלומדים מחמתו נחשב כמו שהוא לומד, וכיון שהוא מזכה אחרים בתורה יש לו גם כן את זכות התורה, והתורה נותנת אהבת תורה.

ועכשיו בעמדנו בימי הספירה, שהם ימי ההכנה לקבלת התורה, עיקר מה שחשוב הוא להיות בדבקות בתורה כמה שאפשר, כל אחד לפי כוחו, ולא להתאמץ יותר מדי, שזה גורם אחר כך לרפיון, וכפי שאמרו לי רבים שלאחר חג השבועות יש להם רפיון, והסיבה לזה מפני שלפני שבועות הכריחו את עצמם ללמוד מתוך מאמץ וכפייה, ולא למדו מתוך אהבת תורה שהתורה מעניינת ומושכת, ומשום כן לאחר שבועות כבר מתעייפים ואין כוח ללמוד. לכן עלינו להשתדל שתהא אהבת תורה אמיתית, ונזכה לסייעתא דשמיא!

לע"נ הרבנית הצדקנית
מרת **אהובה צפורה יונגרמן** ע"ה
בת הגה"צ ר' **גבריאל זאב זצ"ל**
נלב"ע ליל פסח שני תשע"ב
ת.נ.צ.ב.ה.